

Стасевька О. А.,

кандидат філософських наук, доцент,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого;

Уманець О. В.,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ДУХОВНЕ ОНОВЛЕННЯ ЯК УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: КОЛІЗІЇ ТА ДИСОНАНСИ

Соціокультурні реалії сьогодення демонструють, що українська нація переживає один із важливих і найвідповідальніших періодів буття. Склад-

ність цього етапу детермінована, з одного боку, кардинальністю економічної, соціальної й політико-правового реформування, з другого – ситуацією філософської бифуркації. Її чинниками слугують тенденції доцентрові, зокрема така ціннісна домінанта сучасності як актуалізація національної самоидентифікації в її особистісному та суспільному модусах, та відцентрові, відповідні культурній парадигмі пост-постмодернізму й породжені активним залученням української спільноти до таких ментально-ціннісних засад і базових цінностей сучасної західної цивілізації, як «...практицизм, діловитість, прагність і смак до конкурентної боротьби і ризику, діловитість, індивідуалізм, підвищене відчуття власної гідності, прагнення до особистості незалежності» [3, с. 233]. Потужність відцентрових тенденцій є й результатом втрати чіткого розуміння смисложиттєвих орієнтації людей, загострення соціальних проблем (тероризм, злочинність, наркоманія тощо) та геополітичної ситуації, деструктивних політичних подій, тривалого нівелювання цінностей та духовного досвіду людства.

У філософському та культурологічному дискурсі духовність постає як ієрархізований простір буття цінностей: абсолютних – добро, істина, краса, справедливість, гідність, які мають загальнолюдський вимір і є «своєрідним життєвим нервом ціннісно-смислового Універсуму кожної цивілізації (в історичній варіативності, що характеризує основні фази її життєвого шляху)» [3, с. 11–12]; національних, які детермінують специфіку менталітету, існують в єдності із загальнолюдськими та відбивають історичний шлях народу, становлення його культурної традиції, мови, національної ідеї та концентруються у сфері художнього опанування та відображення світу; громадянських, які відбивають усвідомлення своєї належності до держави, суспільства, Батьківщини та віддзеркалюють прагнення до гармонійного розвитку на ґрунті демократії; сімейних, які постають як ідеальні уявлення про соціальний мікропростір людини; вітальних тощо.

Зерниною духовності (у світському ракурсі осмислення) завжди є мораль. Її потужні ціннісноформуючі можливості покликані забезпечити «духовне здоров'я» особистості і суспільства та стати доленосним механізмом у досягненні успішного реформування українського соціуму. Актуалізація моральної складової в цьому процесі детермінована низкою чинників, серед яких особливої значимості набувають: ідейна та ціннісна мозаїчність особистості, неусталеність системи духовних орієнтирів і системи цінностей для більшості членів українського суспільства, непослідовність процесів становлення демократичного суспільства, некритичне ставлення до цінніс-

них орієнтирів минулого, послаблення ролі родини в процесі виховання духовної особистості, моральний релятивізм, втрата оціночних еталонів світогляду, суспільна аномія та переміщення матеріальних цінностей на вершину ціннісної ієрархії. Деструкція аксіологічної піраміди, пріоритетність матеріального начала – при безумовній його значущості для людини та соціуму – містять у собі реальну небезпеку втрати духовних основ буття, креативності, повноцінної самореалізації, здатності обстоювати ідеали духовності, які є атрибутивними маркерами особистості та людства, призводять до життєвої дезорієнтації та девіантної поведінки, відсутності в суспільстві сталої системи моральних норм, цінностей, ідеалів, стандартів соціальної поведінки, сприйнятих і визнаних більшістю [5].

За цих умов для позитивного перспективного розвитку України особливого значення, поряд із нагальними завданнями економічного, політичного характеру, набуває проблема модернізації аксіосфери сучасного українського соціуму – адаптації соціальної системи до нових зразків соціальних змін з метою її осучаснення та набуття нових позитивних якостей при безперечній значимості збереження духовності. Протягом останніх десятиліть в Україні основним завданням державного управління було вирішення соціально-економічних проблем, питання, пов'язані із духовною сферою, декларовані як надважливі, утім перебували і до сьогодні перебувають на маргінесі уваги. Творення програми духовного оновлення українського суспільства «за залишковим принципом» й призводить до зниження ефективності реформ у всіх сферах суспільного життя.

Особлива роль у духовному оновленні українського суспільства на шляху його модернізації належить саме системі освіти, зокрема її гуманітарній складовій. Осягнена як процес, надметою якого є формування нової генерації не лише високоосвічених фахівців, а передусім особистостей, свідомих і соціально активних громадян держави, яким відведена місія вирішення духовних колізій сучасної епохи, визначення майбуття держави й утілення його в життя, вища освіта має виконувати роль творця духовної еліти суспільства. Отже, вища освіта незалежної України має ґрунтуватися на принципі пріоритету духовних начал, що буде слугувати компенсаторним механізмом щодо споживацького, утилітарного аксіологічного мейнстріму.

Значення світоглядної основи у процесі духовного оновлення українського суспільства в межах освітянської справи набувають нині зокрема такі навчальні дисципліни соціально-гуманітарного циклу, які спрямовані на формування інтегральних і загальних компетентностей майбутнього фахівця.

Водночас реформування системи освіти, демократизація навчально-виховного процесу демонструє неоднозначні результати. Імплементация системою української вищої освіти настанов і принципів Болонського процесу є історично вмотивованим явищем, адекватним як європейському вектору аксіологічних орієнтацій сучасної української спільноти, так і багатовіковому досвіду комунікації національної та європейської культури. Однак наявною є й тенденція надання вторинного значення багатому й ефективному вітчизняному науково-освітньому, педагогічному досвіду, який єднав освітній і виховний модули в нерозривну єдність і ґрунтувався на безумовному врахуванні особливостей культури народу, його ментальної специфіки тощо.

Слід зауважити, що одним із ключових питань у вирішенні колізій духовного життя України є подолання кризи ідентичності [4, с. 370–372]. Модернізація українського суспільства безпосередньо залежить від соціокультурної ідентифікації його громадян. Збереження національної, етнічної, громадянської ідентичності, долавання такого пережитку минулого, як регіональний розподіл народу і держави, уможливить формування консолідуючого фундаменту нації, забезпечить діяльнє втілення одвічно притаманної українській культурі принципу соборності – єднання соціуму на основі спільних цінностей і цілей.

Формування такої спільноти має відбуватися не тільки у власне національному спрямуванні – у напрямі досягнення суспільного консенсусу щодо духовних основ, які визнаються й сприймаються всіма членами суспільства, та забезпечують буття соціуму як стабільної системи, здатної до конструктивних змін і позбавленої колізійних атракторів. Особистісне спрямування в досягненні суспільної аксіологічної єдності має основою своєрідний парадокс: з одного боку, наявною є прагматизація українського соціуму, перевага егоїстичних інтересів, меркантильних цілей розвитку, нівелювання моральних начал як ядра духовності суспільства, що спричиняє втрату ними консолідуючого потенціалу, статусу значимого регулятора буття демократичного суспільства та буття людини, з другого – наявним є тяжіння особистості до відновлення духовних начал, значущості моральних цінностей, «відновлення» межі між добром і злом [6].

Детермінований означеними колізіями та дисонансами духовного життя сучасної України, процес модернізації українського суспільства має відбуватися на основі суспільного й особистісного визнання фундаментальної значимості духовної сфери як його інтегральної основи, таких духовних цінностей як гуманність, свобода, моральна відповідальність, високий рівень громадянськості, патріотизм, професійна компетентність, творчість, правовий порядок, справедливість, людська гідність, толерантність тощо як без-

умовних аксіологічних пріоритетів цього процесу та формування нової людини та нової спільноти як його надмети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анучина Л. В. Гуманітарна складова вищої освіти к основа формування еліти нації / Л. В. Анучина, О. А. Стасевська, О. В. Уманець // Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції, 5 грудня 2013 р., м. Дніпропетровськ. Частина I. / Наук. ред. О. С. Висоцька. – Дніпропетровськ : «Роял Принт», 2013. – С. 101–102.

2. Головаха Е. И. Ценностные основания и барьеры модернизации в Украине / Е. И. Головаха // Варіації модерну та модернізації: український соціум в контексті глобальних процесів: Матеріали міжн. наук.-практ. конфер., м. Київ, 28–29 листопада 2013 р. / Уклад. П. В. Кутуєв. – К. : «Талком», 2013. – С. 28–30.

3. Кримський С. Б. Цивілізаційний розвиток людства / С. Б. Кримський, Ю. В. Павленко. – К. : «Фенікс», 2007. – 316 с.

4. Політологічний енциклопедичний словник / уклад. : [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.

5. Стасевська О. А. Ціннісні орієнтири людини постечасності / О. А. Стасевська // Вісник Національного технічного університету «ХП». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – 2016. – № 13(1185), – Х. : НТУ «ХП». – С. 26–29.

6. Стасевська О. А. Моральні виміри функціонування громадянського суспільства / О. А. Стасевська, О. В. Уманець // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Збірник наук. праць за матеріалами міжн. наук.-практ. конфер., 16 листопада 2016 р. «Духовно-моральні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації». – Випуск 47 (51), Т. 1. – Х. : НТУ «ХП», 2017. – С. 274–284.

Міністерство освіти і науки України

**Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

Харківська асоціація політологів

**ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ
ДИСОНАНСИ
В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ
РЕАЛІЯХ**

Збірник матеріалів XXX Харківських політологічних читань

(м. Харків, 16 червня 2017 р.)

Харків
«Право»
2017

УДК 32+34+35+316

ББК 60.562.2

П50

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор (голова);

М. І. Панов, доктор юридичних наук, професор;

М. П. Требін, доктор філософських наук, професор;

Л. М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор;

І. Д. Денисенко, доктор філософських наук, професор;

Г. П. Клімова, доктор філософських наук, професор;

О. М. Кузь, доктор філософських наук, професор;

Г. М. Куц, доктор політичних наук, професор;

В. Л. Погрібна, доктор соціологічних наук, професор;

І. О. Поліщук, доктор політичних наук, професор;

О. І. Романюк, доктор політичних наук, професор;

В. Д. Воднік, кандидат філософських наук, доцент;

О. В. Воляньська, кандидат соціологічних наук, доцент;

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент

П50 **Політичні та правові дисонанси в сучасних українських реаліях:**
зб. матеріалів ХХХ Харк. політол. читань (м. Харків, 16 черв.
2017 р.). – Харків : Право, 2017. – 274 с.

ISBN 978-966-937-220-8

У збірці представлені матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Політичні та правові дисонанси в сучасних українських реаліях» (ХХХ Харківські політологічні читання), проведеної 16 червня 2017 р. Тематика конференції: світова політична криза та сучасні геополітичні злами; дисонанси політико-правових реформ в Україні: причини і наслідки; ментальний аспект політичних та правових реформ в Україні; дисонанс партиципації та криза українських партійних проектів; соціально-політичні проблеми біженців і переселенців на ґрунті військових конфліктів у світі та в Україні; політичні технології в умовах «гібридної» війни; інформаційний простір України: проблеми функціонування та захисту; український правлячий клас: сучасний стан та перспективи тощо.

Збірник розрахований на науковців, викладачів і студентів вищих навчальних закладів України, державних службовців і усіх, хто цікавиться проблемами політичної науки.

УДК 32+34+35+316

ББК 60.562.2

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017

© Оформлення. Видавництво «Право», 2017

ISBN 978-966-937-220-8

<i>Сахань О. М.</i>	ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	126
<i>Sedaya Yuliya St.</i>	SOCIAL MEDIA AND THEIR WEAPONIZATION UNDER CONDITIONS OF INFORMATION WARFARE.....	130
<i>Стасевська О. А., Уманець О. В.</i>	ДУХОВНЕ ОНОВЛЕННЯ ЯК УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: КОЛІЗІЇ ТА ДИСОНАНСИ.....	132
<i>Андрієвський Т. Г.</i>	ПІДРИВНІ РОСІЙСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ МЕМОРІЗАЦІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	136
<i>Еделева М. А.</i>	ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ДЕРЖАВНІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ	141
<i>Копцова Н. О.</i>	ГРОШІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	143
<i>Крутий В. О.</i>	«ГІБРИДНА» ВІЙНА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ДЕСТРУКТ: ОСЯГНЕННЯ СУТІ	147
<i>Мандель Р. Я.</i>	РИСИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ	150
<i>Михальська В. В.</i>	ВПЛИВ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ДИСКУРСИ ПОСТКОНФЛІКТНОЇ ПОЛІТИКИ	153
<i>Носенко В. В.</i>	РЕЛІГІЙНІСТЬ ТА РЕЛІГІЙНІ ПЕРЕКОНАННЯ У СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ.....	157

СТУДЕНТСЬКА ТРИБУНА

<i>Багмет Н. Ю.</i>	КЛАСИЧНІ ТА СУЧАСНІ ТИПИ ЛЕГІТИМНОСТІ ВЛАДИ.....	162
<i>Бачинська М. Р.</i>	СУТНІСТЬ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА	163
<i>Вишга К. В.</i>	ГІБРИДНІ ПОЛІТИЧНІ РЕЖИМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	165
<i>Вітмер А. О.</i>	КОНЦЕПТУАЛЬНІ УЯВЛЕННЯ ПРО СУТНІСТЬ І РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ	167
<i>Ворвуль В. О.</i>	КНДР І КУЛЬТ РОДИНИ – ФЕНОМЕН ОСОБИСТОЇ ВЛАДИ.....	170
<i>Гаврилова К. С.</i>	ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА ЯК ЕЛЕМЕНТ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ	172